

Látogatás az örültek házában.

— Tanulmány a társadalmi élet köréből. —

Irtta és felolvasta 1889. évi márczius hó 13-ikán:
DR. KARDOS SAMU.

Azt hiszem, hogy tisztelt hallgatóim közül mindenki egyet ért velem, ha azt állítom, miszerint alig van valamire való ember, a kinek a maga kedvéhez eszméi és különös passziói meg ne volnának.

Egyik a föld mélyébe hatol kutatni az ősvilág rejtelmeit, másik a felhők közé emelkedik tanulmányozni a légkör csodás tümenyzeit; egyik északnak tart a sarki tenger állatvilágára vadászgatni, másik délnéki közé rejtőzik az elmulrt sötét évezredek a tudomány fáklyájával bevilágítandó, másik a csillagokat vizsgálja, hogy a titokzat-teljes jövő látványát fellebbenthesse. — Szóval minden gondolkozó fő más időt, más helyet, más tárgyakat választ magának kedvez eszméi megvalósításához.

Engem — ösztönöz megvalva — nem nagyon érdekel az, hogy a Mammoth hány ezer évvel éhített a földön, az sem nagyon aggaszt, hogy 20 millió év múlva a Jupiter csillagzat okvetlen beleütközik-e a mi földünkbe vagy nem? En ha falun vagyok, felkeresem az iskolákat, benézek a templomokba, helygöngyöket a temetők árnyas fái között és gondolkodom az emberi nem egykori romlatlanságáról és mostani romlottóságáról. A világváros falai közt is — nem a büszke és lényes paloták közt a figyelmemet, de a börtönök, kórházak és tébolydák lakóit keresem fel. Hogy miért, azt magam sem tudom: lehet azért, hogy balszerencsémben a kétségbeesés jó szerencsében az elbizakodás ellen a cselezőzzam szívemet, lelkeimet.

Hiszem a ki nem sétált végig egyszer a Wiener allgemeinen Krankenhaus (becsi kórház) 2000 betegét magába foglaló terméin, annak fogalma sem lehet, hogy mi a fájdalom és szenvedés; — a ki sohásem állt szemben még a szamos-újvári fegyverház lakóival, csak szimpadrol ismerheti a bünt és szenvedélyt; — a ki még nem halotta az örültek sakál-szerű ivóvételét, nem látta a férfiak kigyúlt arcát, a nők zilált haját, az nem tudhatja, mi a legnagyobb esápas és szerencsétlenség és hogy kik a legszámánadóbb teremtények a földön. De erre nincs is semmi szüksége tisztelt hallgatóim legnagyobb részének. Mert a kórházak, börtönök és tébolydákban a közvetlenség hatása oly erősek, oly intenzív, hogy nem mindenkinél kedélye és idegei annak azt ki nagyobb megrázkódtatás nélkül. Magam is, ki pedig hivatásommal fogva, gyakran vagyok olyan helyzetben, hogy ember-társaim erkölcsi és lelki bajait közvetlen közelelről szemlélhetem, napokig álottam hatása alatt egy-egy olyan látogatásnak, hol 100 és 100 száma alatt összeszűrlőva az egyik boldog, büszke és gazdag ember-társaimat rongyosan, betegesen és kétségbeesetten.

Valamennyi e nembeli látogatásaim között azonban — az gyakorolta réam a legborzasztóbb benyomást, melyet egy üldözési mániában szenvedő beteg tanulmányozása czéljából az anyalföldi tébolydában a múlt hónapban tettem.

Mielőtt azonban magát a felette érdekes látogatást leírnám, engedjek meg tisztelt hallgatóim, hogy pár sorban a hazai tébolydák történetét és szervezetét is megismertessék önöket.

A humanns intézkedéseiről híres 1792. évi országgyűlés volt az első, mely kimondotta, hogy a gyógyíthatatlan és közveszélyes elmebetegnek állami intézetben helyezendők el. De az eszme csak lassan nyert megtestesülést. Ugyanis előbb 1827-ben gróf Nádasdy Ferencz érsek egy 113,384 frtos alapítványt tett, melyhez a tekintetes karok és rendek 705,696 frtot engedélyeztek, majd ÓFelsége a budai várépítési alapból 315,000 frtot adományozott 1857-ben, mihez végül a közadakozásból begyűlt 575,000 frt járulván, a közel 2 millióra rugó alapból felépült a Lipót-mezei Tébolyda. Az 500 betegre berendezett hatalmas intézet 1868-ban adatott át a szenvedő emberiségnek és a megnyitása óta lefolyt 20 év alatt nem kevesebbet, mint 7500 elmebeteg nyert benne elhelyezést. A második tébolyda Nagy-Szebenben van, természetesen sokkal kisebb szabású, mint a Lipót-mezei. Ezt szintén egy ÓFelsége által 1859-ben engedélyezett jótékony czélú sorsjátékból alapították 1859-igra. A közforgalomnak 1863-ban adták át

és a lefolyt 25 év alatt több mint 2500 beteg kapott benne ápolást.

A két tébolyda azonban — fájdalom — csak hamar kevesnek mutatkozott, különösen mióta a tapasztalat igazolta, hogy az egyszerű felvett betegek közül csak 7% gyógyítható, 93% örökre elveszti az értelemt világot. Gondoskodni kellett tehát egy olyan intézetről, a hová a közveszélyes és gyógyíthatatlan elmebetegek helyeztessenek el. Így jött létre az anyalföldi tébolyda, melyet az 1881. évi XII. t. cz. rendelet felállítani és mely 1883. október 1-én nyitott meg, hogy örökre börtöne legyen a benne élve eltemetett szerencsétleneknek.

A budapesti magyar királyi anyalföldi országos tébolyda a régi vázi temető háta megett — balra a katonai raktraktól — fekszik. Tégla nyalakban van építve, egy 10 holdra terjedő kert közepén, mely azonban körös-körül 5 méter magas kőfallal van körítve. A kőfal alatt még egy széles és mély árok is fekszik, mely lehetetlené teszi a legügyesebb ugró vagy mászónak is a kimenekülést.

Délutáni 3 óra volt, mikor kocsim a hatalmas vasrácsos ellátott kapu előtt megállott. — A portás esodalkozással nézett rám, midőn láttam, hogy egyedül, minden kíséret nélkül szállok ki a kocsiból.

Pár hatos borraival azonban esakhamar eloszlattam aggályait s a vén Cerberus kaput nyitott, és én szilárd léptekkel, de remegő szívvel léptem be a kapu, mely — ha a beteg egyszer rajta bement, rendszeren csak akkor nyílik meg számára, mikor nyugtalan testét az örök nyugalom helyére kísérik. A kerthben siri csend, — csak az örök halk kopogása hallatszott néha fel a fagyos rögről. Egyenesen a főbejáratnak tartottam. Megnyomtam a villamcsengőt és pár percz múlva kinyílt — de nem a kapu, csak egy kis ablak, melyen mogorván tekintett ki az ör. Atnyújtottam neki nejvégem, kérvén, hogy azt az intézeti orvos Dr. B.-nek küldje be azonnal.

— Csak tessék bejönni, a Dr. ur éppen napos és már várja ön!

A kapu, melynek se kiléscse, se zára, hanem csak csavarkulcsa van, megnyílt és bent voltam a főfeljáró mellett lépesházban. A fűtött folyosók mindenütt erős kór szagot leheltek, a mi azonban egy csepp sem kellemetlen arra nézve, — a ki már megszokta.

Az orvosok, egy régi iskolatársam és jó barátom, rendelő szobájában voltam, éppen egy az nap beszéltöt beteg körrajzával foglalkozott. Szóltamul üttem le egy sarokba, hallgatván a kérdéseket, miket az orvos tett, és a feleleteket, miket a beteg adott.

- Kicsoda ön? — kérde az orvos.
- En Ráró vagyok.
- Ráró? ...
- Igen is, Ráró, a fiakkereselő!
- Hol?
- A „Király“ utcában.
- Kinek?
- Braun testvéreknél.
- Mióta?
- 7777 év óta.
- Mindig ló volt ön?
- Dehogy! kocsis voltam előbb.
- Hat aztán hogyan lett lóvá?
- Hát nagyon rosszul bánt velem a gazdám, mindig ütött, vert, emi meg soha sem adott, egyszer aztán megharagudtam és kiugrottam a börtömből és úgy lettem lóva.
- Hát azóta mit eszik?
- Szénát, zabot és tőkmagot.
- Jól van, majd vacsorára adatok magának szénát, most csak menjen az istállóba.

Erre intem az ápolóknak és az 50—60 éves beteg vidáman nyertigetve és rugkapalózza távozott az irodából.

— Szegény, jámbor kocsis! — mondtam az orvosnak — bizonyára czudar gazdája volt és ezért örült meg.

— Tévedsz barátom! — felelt az orvos — nem volt ez sohasem kocsis; — és ezzel elélemb tette a felvett beteg náciáléját; majd sóbálványára lettem, midőn olvastam a nevet: Bl... János róm. cath. 60 éves, ferencz-rendű szerzetes, 1856. év óta, mint idült agy-hűdésben szenvedő, az irlgalmasoknál ápolgatott, honnét aztán, mint gyógyíthatatlan, az anyalföldre szállítottott.

— Istenem! — kiálték fel, — hát ez az ember már 33 év óta van az örültek házában és mi az oka lelki bajának?

— Semmi! egyszerűen örökölte. Igenis

örökölte — szolt az orvos — mert tud meg kedves barátom, hogy a születtől nem csak a nemesi ezimert és vagyont, de a bünöket és betegségeket is örököljük ám. Persze, hogy nemcsak örökölt, de szerzett bajok is vannak, csakhogya a két csoportbeli betegek nagyban és lényegesen különböznek egymástól.

„Az örökölt bajban szenvedők ugyanis rendszeren szelidek, a szerzett bajban szenvedők pedig ingerlékenyek. Az előbbieknek az elme-zavar a testi és lelki erők elmaradásában, s a tnyaságában gyökeredzik, utóbbiaknál pedig épen azok túlhajtása, — túlfeszítéséből származik. Az előbbiek a szülek büneiért lakolnak, az utóbbiak saját tényeiknek képezik áldozatát. Előbbiek rendszerint gyógyíthatlanok, utóbbiak az életmód megváltoztatása és a bajnak csírájában való megölése által megmenthetők.

Ezen kis elmélet után következett aztán a nagy gyakorlati magyarázat. A férfi és nő-betegekre egyaránt berendezett tébolydában jelenleg 244 ember van elhelyezve, kik közül 141 a nő és 103 a férfi. Ugy a nők, mint a férfiak 3 külön osztályba sorozták, cse-nedések, izgatottiak és dühöngők.

Először is a férfiakhoz mentünk, természetesen a csendesek osztályába. Egy 15—20 méter hosszú, 5—6 méter széles teremben 40—50 külön körü, vallású és állású beteg ült 10—12 asztal körül. Alig lépett be velem az orvos, valamennyien mintegy parancsszóra felállottak és tiszteletjesen köszöntöttek a nemcsak rettegett, de úgy látszik szerettet orvost. Az ápolók intése aztán szépen visszautáltak asztalaikhoz. — Vasárnap lévén, egyik sem dolgozott, hanem apró csoportokba gyülekezve sakkoztak, dominóztak, kártyáztak, rajzoltak, könyvet és újságot olvastak. Engem látva, többen kérdeztek tőlem, hogy én mi vagyok? doctore, vagy bolond? — Jó, hogy az orvos segítségemre jött, mert zavaromban istenügysé nem tudom, mit feleltem volna hirtelenben nekik.

Az orvos engemet is doctornak mutatván be, láttam, hogy egyik-másik, ki előbb bizalommal fordult hozzám, most félelemmel húzódtól vissza tőlem.

Az orvos egyenkint szólította elő az érdekesebb betegeket, a kik aztán a legnagyobb udvariassággal mutatták meg magukat és fel-szólításomra bannulatos készséggel és folyékony-sággal mondták el történetüket.

Pár percz múlva a világ legelőkelőbb társaságában találtam magam; ott volt a chinai és japáni császár, a török és marocói szultán, a tatár kán és persza sah, — szóval kelet minden hatalmas fejedelme. Egy másik csoportban meg Mozes és Bölcés Salamonnal, Mahomed és Lutherrel volt szerencsém megismerkedni, valamennyien méltóság teljes külsejűek, összetört alakjokat, inkább a comium, mint a tragicum benyomását gyakorolta nemcsak réam, hanem magokra a többi örültekre is, mert nem egy hangosan neveltet köztük, a mikor Mozes komoly, ámpelyes hangon panaszkodott a haláltól zsidókra.

Imnét az izgatottak osztályába mentünk, hol belépésünkkor már kisebb tisztelettel fogadtak bennünket. A 30—40 beteg között 8—10 hatalmas karú és öklü ápoló sétált föl és alá, folyton csillapítgatván a tüzezebb fejű és verü betegeket, kik látva az orvost, csoportosan siettek eléje. Az orvos szavára kissé lecsillapodtak, mert ő sorba kérdezte mindeniket, hogy mit kíván. Egyik dühányt kert, a másik pálinkát akart, a harmadik kardját követelte. — Egyik kezét ökölre szoritva kiabálta, hogy őt rögtön bocsássák szabalon, mert különben felgyújtja az egész intézetet, — másik meg azzal fenyegetődzött, hogy agyon üti az ápolókat, ha feleségét hogy agyon üti a hozzája és több húst nem nem bocsájtják be hozzája, ki meglátva endadnak neki. Volt olyan is, ki meglátva engem, azt hitte, hogy én vagyok a miniszteri biztos, (ki minden hóban meglátogatja az intézetet) leborult előttem és térdeimet göröcsösen atkolva, kezéimet csókolva, égre-földre esküdött, hogy neki semmi baja, földre atkudott, hogy neki semmi baja, őt csak irigy és álnok családja záratta ide be, őt csak irigy és álnok családja záratta ide be, hogy gazdag örökségétől megfoszthassa — Mikor aztán mondtam neki, hogy én nem miniszteri biztos, csak ügyvéd vagyok, hirtelen felugrott és suttogó hangon mondta hozzám fordulva: „Egy millió forint hono-

ráriumot adok önnek, ha e kriptából kiszabadít, a hol 13 hónapja szenvedek ártatlanul.

Esküszöm, hogy ártatlanul! A kliensnek felespott beteg ezt oly fenséggel, oly határozottsággal mondotta, hogy önkénytelenül is egy kérdő tekintetet vettem az orvosra.

Az orvos, — úgy látszik, megértette a szemrehányó tekintetet, mert lassu hangon sugott valamit az ápolóknak, a kik aztán a beteget egy külön czellába vezették, hová utána mentünk mi is.

— Ön tehát nem akar továbbra itt maradni? — kérde az orvos.

— Nem, kérem, — volt a válasz.

— Nos, hát írja meg kérvényét és az ügyvéd ur majd azt bemutatja az illetékes hatóságoknak.

A beteg sugárzó arczeval ült le az író asztalhoz és egy darabka kék papírra — mely most is tárczamban van, — megírta a kérvényét, mely szóról-szóra így hangzik: „Tekintetes Kammermayer: Fő-polgármester ur!”

„Mintán én Pajor Istvánné ügyvéd és honvéd százados és aztán ezredes, az újságban is hirdetett azon megállapodásra lépve mind tudományilag és születesen is az, — így kérem tessék másképp intézkedni, hogy nem való vagyok rongyszedőnének, sem gyermekem, a kit az ó-budai intézetben hagytam — és ugyan hogy bannak azzal, ha én velem úgy bánik egy ügyvédi kamara és honvéd-egylet. Így kötekeledőnek a magyar kir. elmeteg anyalföldi ápolói orvosok, — egyszerre hogy elfogták a férjemet és hogy engem majd megtanítanak szentnek lenni, és nem akarnak huslevest enni és hogy ók az által meg akarnak ölni, hogy húst eszem és nem hus-levest, — de ha nem kell, hát miért egyem, azért egyem talán, hogy meghaljak, de hát miért akarják meghalni, hogy a gyermekemet ne lassam, és mert ne lassam a gyermekemet, hiszen már egészséges vagyok és elég munkát adtam a világnak, — fizessék ki a feltalálásaimat, én meg is irtam ezt Kovács László ó exellentájának és az ügyvédi kamarának és meddig tart a vizsgálát, hát a gép-szerek helybe hagyják-e feltaláló terveimet...”

— No elég lesz már! — szolt az orvos, mikor látta, hogy a beteg egészen neki melegegett az írásnak; arca czekla vörös lett, halántékain megduzzadtak az erek, szeméi vérbe forogtak, melle kinosan hörgött. Az orvos ismét intett az ápolók egyikének, ki csakhamar egy jeges vizbe martott hideg vason törülközővel bekötötte a beteg fejét, a ki ennek daczára is a belső indulat hevetől ájultan rogyott a földre.

— Ki ez a szerencsétlen? — kérdém elfogult hangon az orvostól.

— A te miliomos kliensed?! — szolt csipős hangon az orvos. — Az egy gépész-mérnök, ki abban örült meg, hogy lehetne Hamburgot New-Yorkkal egy repülő hid által összekötni és ez által az utasokat a tengeri betegségtől megmenteni.

— Szegény boldogtalan! — mondtam — pár perczel előbb még hogy esküdözött, miszerint neki semmi baja sincs, bizony kicsiny hűja, hogy magam is el nem hittem neki. Menjünk tovább! — szoltam én.

— A dühöngők osztályába kedves barátom — válaszolt az orvos — nem mehetünk be, a mennyiben ez idegen emberre életveszélyes jár, hanem a czella ablakán át mutatok be neked egy olyan beteget, a minőt látni kívántál t. i. üldözési mániában szenvedő Látod, ez is olyan beteg, a ki attól való félelmében, hogy családja megmérgezi, örült meg. Most sem enne semmit sem, erőszakkal kell etetni.

— És hogyan adtok neki enni?

— Hát esont perczekkel kinyitjuk a száját és így töltjük le neki, természetesen csak a hig eledleket, mert egyebet le nem nyelhet.

E közben a czellához értünk.

Az orvos az ajtóba illesztett vastag, átetsző, kerekded alakú üveget kinyitotta és intett, hogy a nyíláson át tekintsek be a czellába. A czella, eltérőleg a többiétől, tojásdad alakban volt építve, benne egy, a földhöz erősített matraczon, két párna és egy takarón kívül semmi más butor a világon. A matráczon háttal felelnek ült egy férfi. A neszre, mit tán halk köhögésem okozott, tigrisként szokott fel ülő helyéből, egy vad szökéssel az ajtónál termett, göröcsös öklével hatalmasan döngötvén annak vas pántjait, —

... föld mélyébe hatol a nagy diószegi ...

... minden egy ház három szobával ...

... ut Anna-utca 2266. sz. a. egy ...

... Beregcsény székálló 200 frt kau ...

... kőműves intézetében M klós-utca

Debreczenben
Gerebly Rüdör
...
szalon és szacharok
...
Fahéj
...
NEW YORK
...
Valdó

Valdó földek.
A Bánkon 10 régi bog-
s kaszálló, a varga-utca
földön a mátai ut félen
ról 9¹/₂ hold föld szabad
ból eladó.

Értekezhetni varga-utca
9. sz. alatti tulajdonossal.

ALAPITATOTT
1858 ban.

... hogy fennáll és a kegye-
... a legpontosabb kiszolgálás
... az elhagyott kődrések hanvai
... van az ransém becses figyel-

... értelem a n. é. közöséget,
... 2002 ezanú hazamni levő raktá-
... és szilárd fajú anyagból készült

LEKEKKEKEL

... a nagyvalban fehér carrarai,
... szürk sziléziai márvá-
... szürk és fekete granit és
... szíjű syenit, porphir és
... szilopik, melyeknek eladását
... zom.

... a siratokat helybén és vidékon
... követés is) fizta aranyall ké-
... a sírkövek felállítását helyben
... a sírkövek elszállítát saját fe-
... zom.

... gyen szolgálók!
... irant tanusított esmeréseért és
... aplyáimtom — s kérem továbbra

Teljes tisztelettel
Soros Sándor
... emlékkő-raktár tulajdonos.
... a vasút közelében.

... perctgyár
MOS Kassán

... sokszorosan kitiintetett
... tait,
... kozskút jutányos árak mellett.
... sen szolgáltatnak ki.

Előzetes árak
Helyben és postán küldve
Egy évre 10 Ft
Fél évre 5 Ft
Negyed évre 2 Ft

Egyes szám 5
A lap szellemi részét illető
tanácsokmány: Nagy-herceg
utca, 1564. szám, Dunaszerdahely.
Közvetítő: a szerkesztőség
mentre kiadandó.

Előzetes árak
Helyben és postán küldve
Egy évre 10 Ft
Fél évre 5 Ft
Negyed évre 2 Ft

A biró

Az alsó fokú indokolt kérvény viselőjéhez fordul. Ez a kérvény a törvényhatósággal azzal a kéréssel jár, hogy az illető leg nem bírja a pénzügyi kényelmét. A várakozást elterjesztés lehet — ismét mint a múltkor el.

A kérelmet nincsen kétsége az egész tudását szolgáltatásának, hűti az állam tisztjait bizalmatlansággal, kielégítést nyújt.

Nincsen kényelemről beszélés, azelőtt senki nem zott angol biró gátni; de az államnak (pénzügyi) a valóságban a anyagi gondok szükes fizet megújuló hű, hogy a biró, kegytelen a hanem hogy tal fogjon a bez, hogy a kereseményét legyen.

Minden lási viszony betetlen — oka annak a pénzügyi a biró család kig keserít. Az a . . . biró nak megf. Ne járjon ne hordjon egy kiló és megkö holmit a megóvasa.

Hely követelés szükség máj most adott szemben, háromszáz se nem S a igények, és függ szemben nyi akar a ki ne val dolg onmagat Ma lam szo kájaval annak munkat norájja hogy e zóien zás — y a i ó jövede teritmi kok, liót, kiadás pénzt.

Hazám ifjúságához.

Ébredj hazánk bájnok népe! Ragadd ki híres kardodat, Nevednek esküdt ellensége Dühöngve hozza lánczodat. A vérgöngy tyrannus fajjal Mellede szegzi fegyvered, Hogy véredbe mártsa rút kezét. Fegyverre Bajnokok, Levente magzatok.

Az itó már későre járt és én testben elfáradva, lélekben elkábulva, már-már kéni akartam az orvost, hogy szakítsuk felbe utunkat, mikor a főpótló oda lépett hozzánk és jelenté, hogy V. Z. beszélni kíván az orvos urral.

Ezt az egy beteget még meg kell nézned kedves barátom! — szolt az orvos — az egyellen, delejes álomban szenvedő nő egész intézetünkben és talán mondhatnám, egész országunkban.

Delejes álom? — mondtam — csak nem olyan, minót Dumas ír meg „Balsamo József” című regényében?

De még annál is érdekesebb! — felelt az orvos. Egy ifju leány ez, ki szerelmében esakóva, elvesztette örökre lelke világát; ébren halálában gyűlöli minden férfit, de álomban és gyönyörrel suttogja hűtlen kedvese nevét.

Ugy hát menjünk! Pár percz múlva egy l. osztályu czellában voltunk. Előttem állott egy alig 18-20 éves lányka, ki szótlanul merészre tekintett szemét, melyek fölé mint haragos fellegek, borultak a fekete szemöldökök.

Hivatott, hát eljöttem — szolt az orvos rendkívül nyájasan.

Köszönöm! köszönöm. De hát ez az ur mit akar itt? — kérdezé, miközben fekete szeméből haragos villám cikázott, — hiszen tudja, hogy utálok, gyűlölöm, megvetem a hitvány és álnok férfi nemet! El vele! vagy megfojtom őt!

Az orvos válasz helyett hirtelen végig simította kezével a lány forró homlokát s a lányka, mintha villám sújtott volna melléje, összeresztent, finom idegzele lassu vonaglást mutatott, még egy két közsimitás a merész homlokon és az inent még szilaj leány — eszméletlenül rogyik ágyára, esendes álomba merülve. Szemei csukva maradtak — de ajkai az orvos szavára felnyitak, édes hangokat suttogván kedveséhez, kit maga körül velt állani, és kit elbámuló hangon hívott magához. Majd az orvos parancsára — dalolni kezdett olyan hangon — melynél fájóbbat, szívhez szólóbbat, soha életemben nem hallottam: és felhangzott a bús dal, hogy

Felleg borult az erdőre Nem atkozlak, ne félj tőle,

közbe-közbe tajtékzó szájjal ordítván: „gyilkos! . . . mérge keverő — el innét! . . . segítség! . . . meg akaraak ölni!” — Majd reszketve a felindulástól, sírásra fogta a dolgot — és földre borulva kérte, hogy ne vegyék el életét; beszédje közben a halálveritek csak úgy gyöngyözött a halantékain.

Elég ebből ennyi. — szóloztam lehangoltan az orvoshoz, — úgy is későre jár az idő, menjünk be inkább a nők osztályába, ezek talán szelidebbek lesznek, mint a férfiak.

A nők nemcsak szelidebbek, de érdekesebbek is — szólozt az orvos és ezzel a nála levő csavar-külesesal kinyitotta a szemközti folyosó hatalmas vasajtóját, a férfi ápből künn maradtak és én egyszerre csak egy óriási tereben találtam magam, hol körülbelül 50-60 nő szibongott föl és alá, élénk, tarka csoportokat képezve.

Az orvos, a ki — mondhatom — nem rezepte-gyártó, hanem egy rendkívül művelt és nemes lelkű férfi volt, egész megváltozott a nők termében. Előbb olyannak láttam őt, ki hatalmas aczel-kék szemekének szigorú tekintetével a legdühösebb férfit is megrettenté, most hangjának olvadózó nyajasságával igyekezett a nő-betegeket lecsillapítani. A betegek közül tizen is futottak egyszerre hozzá, de őket az ápolók csak egyenként bocsajtották elébe. Mindenik panaszolt, vagy kért valamit és az orvosnak valamennyi számára volt nemcsak egy vigasztaló szava, egy-egy biztató ígérete, de egy-egy édesítő czukorkája is, mit nagy mohósággal fogyasztottak el a betegek.

Engem eléinte jó formán észre sem vettek, már szinte aprehendálni kezdtem, mikor egy 40-50 év közötti vaskos dáma a nyakam közé ugrott és mintha csak régi jó ismerősök lennének, mindjárt bizalmasan Te-nek szólozt és minden tekintet nélkül kérdezte tőlem, hogy igaz-e hogy ő lesz az én feleségem?

Igaz. — szóltam az ő megnyugtató-sára, de az én veszedelmemre, mert csak hamar egy egész tucat 3-4 X-es hölgy termelt körülöttem és valamennyi egyszerre kiabált, hogy ne lujzát, hanem őt Mariskát vegyem el feleségül, mert az rút és vén, ő pedig szép és ifju.

Erre a jelenetre már magam is elmosolyodtam egy kissé, soh' sem hittem, hogy valaha ilyen kapós legyek. De a jámbor lelkek örömeinek csakhamar vége szakadt, mert az orvos karon fogott és pár percz múlva az izgatottak czellái előtt állottunk meg, ismét magunkra hagyván a még itt is fejkötőre vágó aggszűzeket, kik közül nem egy fátyollal arczán, koszorúval a fején várja vőlegényét. — Menet közben az orvos elmondotta, hogy az izgatottak czellájában vannak a legérdekesebb nő betegek. Egész rakás hitves- és

még több gyermek-gyilkos nő van ott, kiket fegyház helyett tébolydába zárt a corrigáló társadalom. Itt ösmerkedtem meg Arany János „Agnesével” és Kiss József „Judith asszony”-ával. A való természetesen nem olyan szép, mint a költészet, de annál megrázóbb. Judith asszony például egy fa-darabot szorongatott kebelén most is, folyton azt susogva: esít piezikém! El ne árulj szegény anyádat! Jaj, ha megtudnák! hát felakasztanának.

A hűtlen hitvesek és gyilkos anyák társaságában nem sokáig időztünk, mert az orvos megnyitotta a III-ik folyosó ajtaját és a nagyzás hóortjában szenvedők közé léptünk.

Egy vén és rút, de felette gondosan öltözött, felpiperkőzött nő jött elénk, a „Pesti Hírlap” egy újdonsült számat libegtetve-lobogtatva egyik kezében, másikkban meg a czikkertét tartva.

Doktor ur! olvasta-e már az ifjúság dísz-gyűlését a Redont nagy termében? — Igen, olvastam. — volt a válasz.

Es ön? — kérde, hirtelen nekem fordulva.

En is! De hát érdekli ez nagysádat? — Érdekel-e? — kiálta fel gúnyos halom-lával — hát nem érdekli-e a vén sast, midőn látja szárnyra kúlni a fiait? Oh Istenem, be sajnálom, hogy nem állhatok ismét az ifjúság élere, mint 1848-ban állottam! De miért is vették el tőlem lantom és kardom?!

Hát kiesoda ön? — kérdeztem esodalkozással.

En. — felelt, miután előbb engem büszke tekintetével megvetőleg végig mért — ki más volna, mint Petőfi Sándor szelleme.

Hiszzen Petőfi Sándor férfi volt, ön pedig nő.

Az, hát ön nem tudja — kiáltott fel kacagva — hogy Petőfi Sándor lelke ön belém költözött?

No ezt az egyet nem tudtam — feleltem egész komolyan. — Hát kedves Petőfi szellem, szokott-e aztán ön is néha-néha verselni?

Szoktam-e? Oh minő naiv kérdés! En verset és prózát egyaránt írok. Ime itt egy kész novellám: „Utazás az északi sarktól — Toroczkóig” — és ezzel már is kezembe gyűrt egy árkus papírost, melyen bizony jó sűrűn feküdtek a rendek.

De én egy verset szeretnék emlékül elvinni magammal.

No várjon, mindjárt írok egyet. — és ezzel leült az asztalhoz és pár percz multával átnyújtá azt a kis piszkos papírszeletet, melyről a következő vers olvasható:

